

RAMAZAN KURTOĞLU

ataç

TÜRKİYE'DE 1071'DEN GÜNÜMÜZE TEK KİMLİKTE

ÜÇ DİNLİ MÜMİNLER

İÇİNDEKİLER

Gölgesiz Gölgedekiler	9
Ön Söz	11
Türk Tarihinin Kayıp Siyasi ve İktisadi Antropolojisi.....	11
Giriş	17
A- 1071'den Günümüze Türkiye'de Gölgedekiler	19
B- Arz-ı Mevud'un Kuzey Doğu Ucu: Pakraduni Ermeni Krallığı'nın Başkenti Ani... ..	31
C- Efsane mi, Gerçek mi? Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de “Gölgedeki Savaşın” İki Unsuru: Ermeni Yahudiler ve Yahudi Kürtler.....	37
D- Siyasi ve Dinî Babil ve Marduk'tan Bugünün Dünyasını Okumak... ..	81
E- Babil'den Günümüze Pakraduniler.....	125
F- Tek Kimlikte Üç Dinli Bir Sırrın Anatomisi: Selçuklulardan Günümüze Türkiye'de Pakraduniler	139
G- Yakup'un Üç Adı, Üç Kitabı, Üç Dini ya da Osmanlı İmparatorluğu'nda Üç Dinli Bir Toplum: Pakraduniler	177
H- Osmanlı Türkiyesi'nde Para ve İktisadi - Siyasi Dönüşümün Aktörleri ve Pakraduniler	205
J- Osmanlı'da “Ermeni Seçkinler Sınıfı” ya da Devletsiz Güç Hocalar- Çelebiler-Amiralar (1400-1856)	227
K- Amiralar ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Oynadıkları Ekonomik- Sosyal ve Siyasi Rol (1750-1856) ve Kökenleri	265
L- Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeni Amiralar (1750-1856)	301
M- Osmanlı Ermenilerine Yönelik Misyoner Faaliyetleri	343
N- Franz Werfel'in “Musa Dağ'da Kırk Gün” Romanı ve Raphael Lemkin'in Soykırım Masalı:.....	353
O- Ermenistan Başbakanı Nikol Peşinyan: “Nasıl Olduysa 1950'de (Sözde) Ermeni Soykırımı Gündemi Ortaya Çıktı”	375
P- Selçuklulardan ve Osmanlı'dan Asala Operasyonlarına Türkiye'de Ermeni Meselesi	381

R- Kayıp Türkler ya da Kürtleşen-Ermenileşen Türkler	421
S- İbradı-İbradı ve İbradı : Türkmen-Pakraduni-Sabataycı Hangisi ?	429
T- Sabatay Sevi -Ma'âminler ve Günah ile Arınacaksın	453
U- Büyük Selçuklu-Türkiye Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu Aynı Sebepler-Sonuç Bağlamında Yıkılmıştır: Gulam/Köle - Enderuni/Kul Devşirme Sistemi ya da İki ve Üç Dinli "Müminler"	501
Son Söz	533
Ek: Osmanlı İmparatorluğu'nda 1750-1856 Dönemi Finansal Gücün Sahipleri: Ermeni Amiraların Listesi.....	565
Kaynakça	573

GÖLGESİZ GÖLGEDEKİLER

Antropolog ve kamu politikası uzmanı, ödüllü bilim kadını Janine R. Wedel, Amerikalı ve George Mason Üniversitesi'nde Profesör. New America Foundation'da kıdemli araştırmacıdır ve sistemik süreçleri hakkında birçok kitabın ve çok sayıda makalenin yazarıdır.

*Gölge Elitler*¹ onun en meşhur kitabı olup şöyle der:

“Gölge elitler, gücü ve etkileriyle kötü, zalim ve üzücü sistemin ana oyuncularındır. Sadece kendi çıkar ve hedeflerine ulaşmak için rekabet, hesap ve iş kodlarıyla oynarlar, hem de bunu devlet ve hükümetlere meydan okuyarak yaparlar. Bu güçlü insanlar ve manipülatörler, perde arkasında çalışır. Onlar, çok geniş manevra imkânlarına sahiptirler ve her yerdeler. Onlar, bütün zamanların ve inançların kutsal kabul ettiği insani değerleri hiçe sayanlardır.”

Bu güçlü ve zor oyuncuları tanımadan; para/ekonomi, dini/sosyal değişimleri ve siyasi dönüşümleri anlamak mümkün değildir.

Onlar kendileri ve idealleri dışında kalan her devleti ve milleti kurban seçebilirler.

---

1 Wedel R. Janine, *Gölge Elitler*, Çev. Belgin Çallı, İstanbul: Yarın Yayıncılık, 2016.

ÖN SÖZ

TÜRK TARİHİNİN KAYIP SİYASİ VE İKTİSADİ ANTROPOLOJİSİ

Siyasi antropoloji; ilkel toplumlardan modern toplumlara kadar uzanan süreçte politik sistemleri ve bunların değişim ve dönüşümünü açıklayan; coğrafi şartların, tarihsel süreçlerin ve toplumsal-iktisadi-ideolojik yapıların, basit ve karmaşık insan topluluklarındaki siyasi sistemlerle olan karşılıklı münasebetlerini ayrıca bu münasebetlerin kurallarını ve işleyişini inceleyen bilim dalıdır.

İnsan bilimi de denilen antropoloji; insanlık tarihinin, insanın kültürel ve fiziki yapısının en eski dönemlerini aydınlatmaya çalışır. İnsanın biyolojik varlığının dışında meydana getirdiği toplumsal-kültürel alanı, her neviden çeşitlilik-farklılık-benzerlikleri içinde izah etmeye ve anlamaya yönelik antropoloji de sosyal-kültürel antropolojidir.

İktisadi antropoloji ise medeniyetlerin/kültürlerin, üretim-tüketim-dağıtım sistemlerini ve bu üç alanın nasıl teşkilatlandığını-finans sistemini inceleyen antropolojinin alt disiplini.

İktisadi antropoloji, ekonomiyi diğer toplumsal unsurların içinde yer alan bir ana unsur olarak kabul eder ve hiçbir ekonomik faaliyetin tek başına ve tamamen iktisadi bir etken ve/veya bir mantık dokusuyla gerçekleşmediği görüşüne dayanır. Granovetter'e göre, iktisadi sahadaki herhangi bir faaliyet, siyasi-sosyal-dinî vb. gibi diğer pek çok alandan bağımsız değildir.

Antropolog Gregory, küresel dünyada olup bitenlerin, iktisadi antropolojiye yansımalarını izah ederken 1978 Washington Muta-bakatı sonrasında ekonominin yeni bir etiketle, küreselleşme ya da neoliberal serbest piyasacı bir yaklaşımla ele alındığına dikkat çekmektedir.

Ancak küreselleşme, günümüze has bir yaklaşım falan değildir. En, en temel dinamiği de para yani finansmandır. Paranın gücü,

tarikât ve cemaat bağları -ister dinî, ister seküler olsun- benzer dergâh ve okul ilişkileri vb. birleştirici, aynı yönde harekete geçirici katalizör rolü oynuyor.

Elinizde tuttuğunuz bu çalışmada, Osmanlı İmparatorluğu'nun 1750-1856 tarihleri arasındaki yüzyıllık dönemde, imparatorluğun "iltizam-mültezim" vergi sistemi ve kamu maliyesinin Ermeni-Pakraduni Amiralâr'ın elinde olduğunu gördük. Bu dönemdeki, tespit edilebilen 164 amirânın yüzde 60'ının Eğin/Kemaliye kökenli olması, diğerlerinin de özellikle Ermeni milletinin içine MÖ 586'dan beri nüfuz etmiş Pakraduni/Yahudilerin Anadolu'daki yerleşim yerlerinden olması tesadüf olabilir mi?

Para ve sermaye hareketlerinin tesadüfî olmaz. Bu hususu 26 yıl Türk özel sektörünün en büyük şirketlerinde görev yapmış, küresel sermaye hareketlerini bilen ve yaşayarak öğrenmiş biri olarak söylüyorum.

Maalesef Türk tarihinin iktisadi tarihi, 1838 Balta Limanı Serbest Ticaret Antlaşması'nın ötesine geçmemektedir. Kısaca tarihimizde şu veya bu biçimde Malazgirt'ten günümüze en fazla zarar gördüğümüz ticaret-siyaset, borç-faiz ve bunların gerek yurt içi gerek yurt dışı bağlantıları-kaynakları hakkında bilgimiz çok az. Hasılı HİPO-MİYOPI aydınlarız.

Mesela Osmanlı Türkiyesi'nde ticaret-sarrafılık-bankerlik-iltizam vergisi vb. gibi mali alanlarda büyük rol oynayan Ermeni-Pakraduni elitlerin, hoca-çelebi-amira yapılanmasının "Hoca: Büyük Tüccar" adıyla taa Büyük Selçuklu Devleti (1037-1194) dönemindeki Ermeni-Pakraduni tüccarlar ile başladığını kaç aydınımız biliyor?

Bazı kaynaklar Büyük Selçuklu Devleti'nin içeriden Farisi/Acem, Ermeni-Pakraduni, Gürcü-Pakraduni iş birliği ile örselendiğini, nihayet Temmuz 1243'te de Moğolların Köseadağ'da Selçuklu Devleti'ni yıktığını belirtir. Bu savaş sonrası Selçuklular beş ayrı devlete bölünmüştür.

Bizans, Ani (Kars) Başkentli Pakraduni Ermeni Krallığı'nı (885-1045) yıktıktan sonra, 1071'de de Selçuklu Türkleri, Malazgirt'te bölgedeki Bizans hâkimiyetine son verdiler.

Yeri gelmişken burada bir hususun altını çizelim. PKK zihniyeti başta olmak üzere bütün Kürtçü unsurların söylediği bir yalan var: "Türkler, Anadolu'yu Kürtlerden ve Ermenilerden aldılar."

Hayır efendim, biz Anadolu'yu Doğu Roma'dan/Bizans'tan aldık ve o tarihlerde Anadolu'da "Kürt unsurların" varlığından hiçbir tarihi kaynak söz etmez.

Bir kısım Gürcü-Pakraduni ve Ermeni-Pakraduni aslında "Müslüman"lığa geçerken bir zaman sonra da Türk Ermenisi Tarihçi Levon Panos Dabağyan'ın ifadesiyle; bir kısmı "aleviliği" seçerken bir kısmı da "Sünni" olarak, Türk Milleti ile beraber yaşadılar.

Şimdi soru şudur: Bu insanlar, 1915 olayları ve sonrasındaki tehcire kadar Büyük Selçuklu-Türkiye Selçuklu-Osmanlı'da hangi rolleri oynadılar?

Hatta Cumhuriyet Türkiye'sinde, Gürcü-Pakraduni, Ermeni-Pakraduni, gerek kripto, gerek Müslüman, gerekse de "Kürt Ermeni" kimliği altında varlıklarını sürdürdüler mi? Günümüz Türkiye'sinde iktisadi-siyasi-dinî-medya alanlarında mevcutlar mıdır?

Büyük Selçuklu Devleti-Türkiye Selçuklu Devleti ve Osmanlı İmparatorluğu hemen hemen aynı sebeplerle yıkılmıştır: Devletin kurucu unsuru Müslüman Türk ile devletin merkezindeki -üst bürokrasiyi ele geçiren- istihdam edilmiş devşirme ekabirlerin arasındaki kan uyuşmazlığı. Bu kan uyuşmazlığının, aydın yabancılaşmasının, Atatürk'ün ölümünden sonra Cumhuriyet Türkiye'sinin de başına musallat olduğu anlaşılıyor.

Bu yabancılaşma sürecinin dört temel unsuru mevcut...

Pakraduniler-Amiralar-Enderuniler-Ma'aminler! Ya da tek kimlikte üç dinli Müminler!

Bu dörtlü ile alakalı bilgiler ya kulaktan dolma, ya hamaset ya da hiç yok. Hakkında en fazla söz edilen, son yıllarda ortaya çıkan belgelerle biraz daha bilgi sahibi olduğumuz "Ma'aminler"; yani diğer adıyla Sabetaylar, dönmeler, ihtida edenler. Yıllarca Sabetaylar konusunu evirip, çevirip yazan bir siyasal islamcı gazetecinin kendisinin Pakraduni olduğunu öğrendiğimde şok olmuştum! Ancak bu vesileyle de bir hususu öğrenmiştim. Sabetaylar ve Pakraduniler, her ikisi de Yahudi kökenli olmalarına rağmen birbirlerinden hiç hazzetmiyorlardı. Tıpkı Safarad-Aşkenazi mücadelesi gibi...

Gürcüler, Ermeniler (Pakraduniler) Türk milletinin bünyesine 1071 Malazgirt Zaferi'nden itibaren karışmışlardır. Sabetaylar ise 1666'da İzmirli Sabetay Sevi'nin kendisini beklenen Yahudi Mesih ilan etmesi ve bilahare can korkusuyla "Müslüman oldum"

diyerek ihtida etmesi sonrasında; Karakaşiler, Yakubiler ve Kapaneler adlarıyla bölünerek Türk toplumu içinde kendilerini gizlemeleri sebebiyle hep gölgede kalmışlardır.

Enderuniler (devşirmeler) de çok sık duyduğumuz ama haklarında hiçbir şey bilmediğimiz, Selçuklu'dan Osmanlı'ya ama hasseten Fatih'ten itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun asker-sivil-ulema-yönetici eliti.

Amiralar ne kadar bizim tarihimizin bir parçası olsa da yerli kaynaklarda haklarında hemen hemen hiçbir bilgi yok. Tıpkı 'Hocalar ve Çelebiler' gibi...

Bir başka husus, Türk toplum yapısı içinde Sabetayların daha ziyade seküler eksende, Pakradunilerin ise daha çok tarikat-cemaat yapılanmaları içerisinde kalmayı tercih ettikleri görülüyor. Mesela geçmiş Diyanet İşleri Başkanlarımızdan birinin Pakraduni olduğunu biliyoruz. Yine siyasette İçişleri Bakanı olanlar, Başbakanlık Müsteşarlığı görevini ifa edenler ve elbette başka üst düzey görevler...

Biz isimlerle değil, sistemle, sebep sonuçlar üzerinden bir analiz yapmaya çalışacağız. Zira niyetimiz kimseyi 'öteki'leştirmek değil...

Pakraduni tanımını, ilk kez 1999 yılında, Amerika'da UCSD'de bulunduğum dönemde, Los Angeles'ta sarraflık yapan bir İstanbul Ermenisi ailenin ferdi olan iş adamından duymuştum. Bir hafta sonu beni yemeğe davet etmişti, ben de kendisine Türk baklavası ve Türk rakısı hediye etmiştim. Sohbetin koyulaştığı bir yerde, ASALA Ermeni Terör Örgütü ve özellikle Türk soylu diplomatların katledilmesi meselesinde aynen şöyle demişti: "Sayın Kurt, Pakraduniler kimdir biliyor musun? Mesela ben herkes tarafından Hıristiyan Ermeni olarak bilinirim, ailecek öyle biliniz ancak biz Pakraduniyiz, yani Yahudi kökenliyiz."

Sonra Babil İmparatorluğu'ndan, Pakraduni Ermeni Krallığı'ndan, Osmanlı'daki Ermeni Amirallerden derken; sohbete dair merakım giderek artmıştı.

Bu kitap, en az 25 yıllık bir merakın kelime ve satırlara dönüşmüş hâli. Ta ki İstanbul'da yaşayan bilge bir Türk Ermenisi'nden yeterli olmasa da çok ciddi bilgiler edininceye kadar araştırmaya devam ve nihayetinde Columbia Üniversitesi'nde yapılmış bir doktora çalışması...

Hagop Levon Barsoumian tarafından, 1980 yılında, ABD'nin en meşhur üniversitelerinden Columbia Üniversitesi'nde tamamlanmış olan "The Armenian Amira Class of İstanbul" adlı ufuk

açıcı ve oldukça objektif sayılabilecek bir doktora çalışmasından çok istifade ettim.

Bir hususu da hemen belirtmekte fayda var. Toprağı bol olsun, Hagop Levon Barsoumian söz konusu doktora çalışması sebebiyle, misafir öğretim üyesi olarak geldiği Beyrut'ta 31 Ocak 1986'da kaçırıldı ve Nisan 1986'da öldürüldü.

Asala tarafından katledilen bu değerli bilim insanının söz konusu doktora çalışması kimleri rahatsız etmişti ve neden-niçin?

Aslında, tam olarak Barsoumian, 1400-1856 dönemini kapsayan Osmanlı İmparatorluğu'ndaki "Ermeni seçkinler" in tarihini yazıyor. Esasen tarih, tam olarak bizim tarihimiz ancak biz bilmiyoruz. Pakraduniler bunun neresinde?

Osmanlı İmparatorluğu'nu yüzyıllar boyunca birkaç bin kişi yönetti. Bu yapının içinde yer alan en güçlü damar ise "Hocalar-Çelebiler-Amiralar" olarak adlandırılan 'seçkin Ermeni' sınıfından ve ipuçlarının bize Pakradunileri gösterdiği sadık tebaanın uç beyleri!

Türk Tarihi'nin 1071'den günümüze en temel travması tek kimlikte iki ve üç dinli "Müminler" ile devletin kurucu unsuru Müslüman Türkler arasındaki gönül bağının kurulamamış olmasıdır... Bir başka söyleyişle aynı dil ve aynı imanın tezahür etmemiş olmasıdır.

Ünlü Fransız tarihçi Rene Grousset tarafından kaleme alınan *Başlangıcından 1071'e Ermenilerin Tarihi*² adlı kitap, Pakradunilerin, Ermeni tarihi içindeki rolünü oldukça detaylı bir biçimde anlatıyor. Hatta Pakradunilerin, Gürcüler üzerindeki etki ve gücünü de... Hani birileri çıkar da "Pakraduniler komplo" derse biz baştan kaynakları belirtmiş olalım diye buraya not düşüyorum... Söz konusu kitabın neredeyse yarısı "Pakraduni Ermeni" tarihi ile alâkalı.

Derdimiz kimseyi-kimseleri zan altında bırakmak falan değil... Maksadımız, dedelerimden 17'sinin Çanakkale'de mezarsız yattığı bu vatanda, Türk Milleti'nin makus talihini yenmesi için sadece ve sadece gerçeği bilmek!.. Öyleyse uzun söze gerek yok. Detaylar elinizde tuttuğunuz bu kitapta...

2 Grousset, Rene, *Başlangıcından 1071'e Ermenilerin Tarihi*, Çev. Sosi Dolanoğlu, İstanbul: Aras Yayıncılık, 2019.

1071'den günümüze Türk tarihinin en temel travması, devletin kurucu unsuru olan Müslüman Türkler ile onlar gibi görünmeye çalışan fakat tek kimlik içinde iki ya da üç din taşıyan müminler arasında sahici bir gönül bağının kurulmamış olmasıdır. Aynı dil ve aynı imanın tezahür etmemesinden oluşan bu gerilim, Müslüman Türk'e yönelik bir düşmanlık başlatmış; bizi öz yurdumuzda garip, öz vatanımızda parya hâline getirmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yükseliş döneminde dahi Müslüman Türk'e yönelik nefret devam etmiş, İslam Kılıcı Müslüman Türk'ü devlet yönetiminden uzaklaştırmak için bir araç olarak kullanılmıştır. "Kadimî" mahlasıyla tanınan Hafız Hamdi Çelebi'de bir devşirmedir ve "Uktül-ü Türk'e velevkâne ebbâk" (Türk'ü öldür, baban olsa dahi) mısrası da şiirinden alınma çarpıcı bir kesittir.

Bizden olmadığı hâlde biz gibi görünen, bize karşı düşmanlığını benliğini yüceltmek olarak algılayan, dinini gizlerken dinimizi aşağılayan bu tek kimlikteki iki ya da üç dinli müminlere olan habersizliğimiz, yaşarken fark edemediklerimiz; Türk'e layık görülen aşağılamaları kabul etmemize, Müslüman Türk'ü çaresiz, fakir ve ölüme layık bırakmamıza sebep olmuştur.

